

З. А. Добош

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного права та процесу
zdobosh7@gmail.com

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДОВОЇ ВЛАДИ В США: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

© Добош З. А., 2019

У статті на основі ґрунтовного аналізу Конституції США (1787 р.), Судового акту 1789 р., значної низки наукової літератури з'ясовано історико-правові аспекти конституційно-правового статусу судової влади в США. Досліджено порядок призначення (обрання) суддів у США. Виявлено переваги організації судової системи США, призначення федеральних суддів, окремі недоліки здійснення правового регулювання.

За результатами проведеного дослідження доведено, що Судовий акт 1789 р. не лише встановив організацію федеральної судової системи, а й сприяв так званому «послужанню» з нею штатів. Федеральні суди та суди штатів розглядали справи, керуючись безпосередньо положеннями федеральних законів і законів штатів. Суди штатів не обмежувалися у праві призначати покарання, на відміну від районних судів. Недоліком Судового акту 1789 р. було те, що він передбачав функціонування окружних судів у складі суддів Верховного Суду США, що призводило до постійного відкладення засідань Верховного Суду через відсутність кворуму та самовідводи його суддів, які, будучи у складі окружних судів, ухвалювали чи переглядали оскаржувані рішення.

Ключові слова: США; судова влада США; конституційно-правовий статус судової влади; Верховний Суд; дистриктні (районні) суди; компетенція; конституційний лад; судді; контроль; конституція; Судовий акт 1789 р.

З. А. Добош

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ СТАТУС СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ В США: ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

В статье на основе тщательного анализа Конституции США (1787), Судебного акта 1789, значительного ряда научной литературы выяснено историко-правовые аспекты конституционно-правового статуса судебной власти в США. Исследован порядок назначения (избрания) судей в США. Выявлены преимущества организации судебной системы США, назначения федеральных судей, отдельные недостатки осуществления правового регулирования.

По результатам проведенного исследования доказано, что Судебный акт 1789 не только установил организацию федеральной судебной системы, но и способствовал так называемому «сочетанию» с ним штатов. Федеральные суды и суды штатов рассматривали дела, руководствуясь непосредственно положениями федеральных законов и законов штатов. Суды штатов неограничивались в праве назначать наказание, в отличие от районных судов. Недостатком Судебного акта 1789 было то, что он предусматривал функционирования окружных судов в составе судей Верховного

Суда США, что приводило к постоянному отложению заседаний Верховного Суда заотсутствия кворума и самоотводах его судей, которые, будучи в составе окружных судов, принимали ли просматривали оспариваемые решения.

Ключевые слова: США; судебная власть США; конституционно-правовой статус судебной власти; Верховный Суд дистриктни (районные) суды; компетенция; конституционный строй; судьи; контроль; конституция; Судебный акт 1789.

Z. A. Dobosh

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University,
Department of Civil Law and Procedure
Ph. D.

CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF THE JUDICIAL AUTHORITY IN THE USA: HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS

In the article, based on a thorough analysis of the Constitution of the United States (1787), the Judgment Act of 1789, a significant number of scientific literature clarifies the historical and legal aspects of the constitutional and legal status of the judiciary in the United States. The order of appointment (election) of judges in the USA is investigated. The advantages of the organization of the US judicial system, the appointment of federal judges, and certain shortcomings in the implementation of legal regulation have been identified.

According to the results of the study, it was proved that the Judgment Act of 1789 not only established the organization of the federal judicial system, but also contributed to the so-called "merger" with her states. The federal and state courts reviewed cases based directly on the provisions of federal laws and state laws. The state courts were not limited to the right to impose penalties, unlike district courts. The disadvantage of the Judicial Act of 1789 was that it provided for the functioning of district courts in the composition of judges of the Supreme Court of the United States, which led to a permanent deferral of the Supreme Court proceedings because of the lack of quorum and self-repression of its judges who, as part of the district courts, had passed or reviewed the impugned decision.

Key words: USA; US judiciary; the constitutional and legal status of the judiciary; Supreme Court; district (district) courts; competence; constitutional system; judges; control; constitution; Judicial Act of 1789.

Актуальність дослідження проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси в українському правовому просторі скеровані на мобільний розвиток демократичного громадянського суспільства – рівноправного партнера світової спільноти. До найвагоміших засобів звершення означеної мети належить реалізація ефективної судово-правової реформи згідно з новими суспільно-політичними та економічними реаліями. Важливим критерієм результативності сучасної судової реформи має стати досягнення рівня європейських і міжнародних стандартів, створення законодавства, норми котрого відтворить модель демократичного судочинства, забезпечать зміцнення судової влади як незалежної гілки, основне призначення якої полягає в охороні конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Реалізація судово-правової реформи в інтеграційному контексті української держави адекватно до європейських й міжнародних стандартів, зростаюче взаємовідношення національних правових систем окреслює ґрунтовне вивчення, об'єктивне осмислення та раціональне застосування прогресивного досвіду, набутого світовою спільнотою. Перед українською правничою

наукою постає екстрена потреба застосовування міжнародного досвіду, що дозволить організувати оптимальну модель судоустрою.

Вагомим у цьому аспекті є вивчення державно-правового досвіду Сполучених Штатів Америки, оскільки вони характеризуються як високорозвинута держава, що досягнула значних успіхів у розвитку державно-правових інституцій. Між Україною та США виникають всебічні наукові контакти вчених-правознавців, які здійснюють пошук шляхів вирішення чималого кола науково-правових проблем. У контексті такої співпраці виняткової значущості набуває вивчення досвіду США в інституалізації судової системи, її конституційно-правового статусу.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми становлення та розвитку правової, судової системи США, зокрема, Верховного Суду США та окремих державно-правових інститутів США в різні часи досліджували відомі вітчизняні й зарубіжні дослідники: І. А. Алебастрова, Б. А. Барабаш, П. Д. Баренбойм, Р. С. Баркер, В. Бернхем, В. С. Бігун, Ч. Бірд, С. В. Боботов, Г. Г. Бойченко, О. Ведернікова, М. В. Вітрук, В. А. Власихін, Т. Дж. Волкер, А. Гамільтон, В. П. Глиняний, Д. А. Є. Говард, Л. А. Луць, В. С. Макарчук, Н. М. Марченко, О. О. Мережко, П. Д. Мессіт, А. О. Мішин, В. В. Молдован, Р. Л. Нарішкіна, Б. С. Нікіфоров, Г. В. Перрі Мол., Т. В. Плотнікова, В. Г. Ренквіст, Б. В. Сабецький, А. В. Савченко, О. Ю. Саломатін, О. Д. Святоцький, В. В. Соргін, В. Стагр, М. М. Страхов, А. де Токвіль, О. В. Тюріна, В. А. Туманов, Б. А. Філатов, С. В. Філіппов, Ч. Фрайд, Л. Фрідмен, Б. Футей, З. М. Черніловський, О. О. Шевченко, В. І. Шишкін, Л. В. Яклі тощо.

Не заперечуючи наукової цінності результатів розвідок вітчизняних авторів, зазначимо, що комплексного монографічного історико-правового дослідження становлення конституційно-правового статусу судової влади в США не здійснювалося.

Мета статті – на основі ґрунтового аналізу Конституції США (1787 р.), Судового акту 1789 р. з'ясувати історико-правові аспекти конституційно-правового статусу судової влади в США.

Виклад основного матеріалу. Засади організації федеральної судової влади у США визначені Конституцією 1787 р., у розділі 1, ст. 3 декларується, що судова влада США надається Верховному Судові та низовим (федеральним) судам, які періодично, на основі чинного законодавства, створює Конгрес. Судді Верховного Суду та низових судів обіймають посади до періоду «незаплямованості» власної поведінки, себто не існує підстав для імпічменту. У визначені терміни отримують винагороду, яка не може зменшуватися під час перебування на посаді [1, с. 12].

Порядок призначення суддів Верховного Суду США та низових судів визначений частиною 2 розділу, ст. 2 ст. Конституції США: «Президент за рекомендацією та погодженням Сенату призначає суддів Верховного Суду та інших посадових осіб – суддів інших федеральних судів, проте тільки суддів судів загальної, а не спеціалізованої юрисдикції. Також Конгрес може законом надати право на власний розсуд Президентові, судам і головним департаментам призначати низових посадових осіб (судам – судових службовців)» [1, с.12–13.].

Відповідно до розділу 2 ст. 3 Конституції, судова влада (юрисдикція федеральних судів) поширюється: на справи, які виникли на підставі Конституції, законів, міжнародних договорів США, укладених або таких, які будуть укладені від їхнього імені; на справи щодо послів, інших офіційних представників і консулів; на справи адміральської та морської юрисдикції; на справи, однією стороною у котрих виступає США; на спори між двома та більше штатами; між будь-яким штатом і громадянином іншого штату; між громадянами різних штатів; між громадянином одного зі штатів, що має намір отримати земельну ділянку в іншому штаті, та між штатом або громадянином такого та іншою державою, громадянами чи підданими такої [1, с. 13].

Наприкінці XVIII ст. Гамільтон А. (псевдо – «Публіус») у № 78 трактату «Федераліст» (складався з 85 памфлетів відомих тогочасних політичних діячів, які обґрунтовували програму та ідеологію федералізму) під назвою «Уявлення про місце в Конституції судового департаменту та

щодо терміну перебування, пов'язаного з належною поведінкою», роз'яснив фактично довічне перебування суддів на посадах, оскільки положення «поки поводять себе бездоганно» передбачає можливість дострокового усунення лише внаслідок застосування процедури імпічменту [2, с. 12].

На думку Гамільтона А., судова влада була найбезпечнішою для політичних прав громадян, позаяк «виконавча влада не лише розподіляє почесті, а й тримає в руках суспільство, а легіслатура не тільки розпоряджається казною, а й створює правила, які регулюють здійснення громадянами обов'язків і прав. Судова ж влада, навпаки, не здійснює впливу на «меч і казну», не розпоряджається силою та багатством суспільства; не виконує жодних активних та рішучих дій, а тільки правосуддя. Вона не здійснює шкідливого впливу на інші гілки влади, їй важко захищатися від їхніх посягань і вона не може загрожувати загальній свободі громадян. Небезпеку для неї становлять виконавча та законодавча влада, особливо коли вони об'єднуються» [3].

Професор Гарвардського університету Елі Дж. Г. не зовсім погоджувався з думкою Гамільтона А. стосовно правового статусу федеральної судової влади. Однак Елі Дж. Г. визнав, що таке твердження мало підґрунтя в «добу народження американської нації», оскільки «через відсутність правових прецедентів і незалежних механізмів реалізації постанов, різні конституційні стримування, накинута судовій владі, були достатніми гарантіями забезпечення її цілком незначної ролі» [4, с. 127]. Ми частково погоджуємося з міркуваннями Елі Дж. Г., але, згідно з Конституцією США, повноваження федеральних судів незначні, приміром, вони не мають права, але й не обмежені в праві визначати конституційність правових актів органів виконавчої та законодавчої влади.

Аналізуючи положення Конституції США, зазначимо, що на відміну від деяких європейських, зокрема Конституції України 1996 р., у ній не передбачено види та назви федеральних судів, порядок призначення (обрання) суддів у штатах. Ці й інші питання визначаються законами Конгресу, а про судову систему штатів – законами їхніх парламентів [5].

Дослідження положень Конституції США та джерел з історії її прийняття дає змогу стверджувати, що 1787 р. учасники Конституційного конвенту найменш значливим питанням вважали організацію судової влади, враховуючи оптимальне формулювання ст. 3, відсутність викладу про авторитетні повноваження судової влади, за якими вона була б дійсною протиположністю в системі органів федеральної влади. На нашу думку, закріплення за Верховним Судом США функції конституційного контролю, яка полягає в перевірці не тільки законів Конгресу, а й парламентів штатів, на предмет відповідності Конституції 1787 р., перешкодило б її ратифікації [6, с. 71].

Зважаючи на реалії 1787 р., лаконічний виклад ст. 3 Конституції США пояснювався тим, що її автори перш за все бажали ратифікації Основного закону штатами. Відтак дійшли висновку, що проблема організації судової системи повинна визначатися у законах Конгресу (який складається з представників від різних штатів), в яких враховуватимуться загальнодержавні інтереси та потреби штатів. Наприкінці XVIII ст. у складі Конгресу переважали представники політичної партії федералістів, які не вважали США конфедерацією незалежних штатів. В свою чергу, ратифікувавши Конституцію 1787 р., штати зобов'язувалися підпорядковуватися федеральним законам, а особисте ставлення до таких не впливало на їхню чинність [5, с. 122].

З метою усунення недоліків організації федерального судової влади, що виходили з Конституції США, в квітні 1789 р. Сенат створив Комітет з розроблення Судового акта («The Judiciary Act of 1789» – конституційний закон «Про судову систему»). До складу комітету входили сенатори-федералісти, які визначалися юридичною фаховістю, а саме: Мак-Лейн В. (Пенсильванія), Чі Р. Р. (Вірґінія), Бассет Р. (Делавар), Ізард Р. (Південна Кароліна), Керрол Ч. (Меріленд), Елсворт О. (Коннектикут), Петерсон В. (Нью-Джерсі), Стронг Р. (Массачусетс), Фью В. (Джорджія) та Вінгейт П. (Нью-Гемпшир). Із-за відсутності детальних протоколів засідань Комітету та Конгресу, нами неможливо встановити особистий внесок кожного з них. Проте, професор Ушакова В. А. спростовує поширену думку стосовно одноособового авторства закону Голову Комітету Елсворта О. [1, с. 252–253].

Члени Комітету врахували не лише власний досвід, але й міркування відомих тоді суддів, адвокатів Массачусетсу, Коннектикуту та інших штатів. Простежувалося запозичення певних елементів судоустрою окремих штатів та Англії, відносно Верховного Суду США – моделі Верховного Суду штату Массачусетс [1, с. 253].

12 червня 1789 р. Комітет завершив роботу над проектом Судового акта, який складався з 35 статей. Упродовж того ж року, 15–16 червня, 250 копій було представлено Сенатові. У першому читанні проти нього виступили сенатори-антифедералісти. Зокрема, Вінгейт П. і Лі Р. Г. звертали увагу на несвоєчасності створення федеральних суддів, на переконання яких, судова система США ефективно могла функціонувати лише у системі судів штатів. Сенатори Дж. Джексон (Джорджія) та В. Сміт (Південна Кароліна) наполягали на нагальності обмеження повноважень федеральних судів. Відмінною була позиція федералістів (Бенсон Е. – Нью-Йорк, Седжвік Т. і Еймс Ф. – Массачусетс) домагалися незмінності законопроекту, позаяк «без федеральних суддів система органів державної влади не зможе ефективно функціонувати» [1, с. 254]. На переконання сенатора Стоуна М. (Меріленд), «спори між центральною владою та штатами вирішувались би лише за допомогою меча» [1, с. 253, 255]. На нашу ж думку, резони федералістів буди досить обґрунтованими, оскільки, надавши судам штатів юрисдикцію федеральних, створення федерації США набуло б лише декларативного характеру.

22 червня 1789 р. сенат розпочав друге читання законопроекту, сконцентрувавшись на розгляді проблем щодо: повноважень суддів найнижчої ланки – дистриктних (районних) судів, суду присяжних, підсудності справ між громадянами різних штатів та необхідності застосування федеральними судами юридичних норм загального права Англії. Зауважимо, що окремі сенатори твердо стояли на позиції недопустимості судового прецеденту Англії як джерела американської правової системи, проте їх не підтримав сенат [1, с. 254].

31 липня 1789 р. сенат схвалив законопроект 14 голосами (проти проголосували – 6), скерувавши його до Палати представників. Всупереч зусиллям антифедералістів стосовно внесення 52 поправок до законопроекту, повноваження федеральних судів не були обмежені. Зауважимо, що 13 вересня 1789 р. сенатор Морріс Р. написав лист-клопотання сенатору Петеру Р., в якому висловив незадоволення відносно повільного розгляду законопроекту Палатою представників та відвертого антагонізму окремих конгресменів. Проте, 17 вересня цього ж року Палата схвалила законопроект 37 голосами (проти – 16), який 24 вересня підписав президент Дж. Вашингтон (1789–1797) [1, с. 255–256].

У США, згідно зі Судовим актом 1789 р., діяла трьохланкова судова система в складі Верховного Суду. Відтак, було утворено 3 – судових округи й 13 – судових районів, які представляли 3 окружних суди (the circuitcourts) та 13 районних судів (the districtcourts) [9].

Відповідно, територія США поділялася на 13 судових районів – дистриктів (стаття 2 Судового акту 1789 р.), межі котрих співпадали з кордонами 9 штатів [178]. Вперше цей поділ, в 1787 р., упроваджено в штаті Вірґінія, доцільність якого обґрунтував А.Гамільтон у положенні 81 трактату «Федераліст» (1788 р.) [150, с.747]. Також, згідно зі статтею 3 Судового акту 1789 р., в кожному районі створювався дистриктний (районний) суд першої інстанції. Після ратифікації Конституції США штатами Північна Кароліна та Род-Айленд, 4 та 23 червня 1790 р., ухвалено федеральні закони про створення дистриктних (районних) судів на їхніх територіях [1, с. 257].

Стаття 3 Судового акту 1789 р. визначала діяльність дистриктного (районного) суду в складі одного судді, який обирався з числа громадян, проживаючих на території певного району (дистрикту). До професійних обов'язків такого судді входило: слухання справ, підсудних районному судові; безпосередня обов'язкова участь упродовж року в чотирьох виїзних засіданнях, які відбувалися у судовому окрузі (себто участь в роботі окружного суду). Дистриктні (районні) суди, згідно зі статтею 9 Судового акту 1789 р., розглядали федеральні цивільні справи, сторони яких мешкали на території конкретних дистриктів, та кримінальні справи щодо обвинувачення у вчиненні, виключно, легких злочинів. Федеральними справами, за Судовим актом 1789 р., вважалися ті, в яких правовий спір між сторонами виник на основі Конституції, законів, міжнародних договорів США й правових норм загального права [7].

У цьому зв'язку доцільно розмежувати дефініції «загальне» та «федеральне» право, позаяк «загальне право» – це система норм права, створених та чинних на території певного штату, натомість «федеральне право» – це система норм права, встановлених органами федеральної влади. Внаслідок неправильного ототожнення окреслених дефініцій, окремі російські вчені, приміром Ур'яж Ю. П. та Туманов В. А., визначають загальне право як сукупність норм системи права 50 штатів [8]. Безумовно, таке твердження суперечить рішенням Верховного Суду 1938 р., в якому визначається: загальне право – це загальна кількість рішень судів відповідного штату в певний проміжок часу» [9, с. 26–27].

Згідно з позицією науковця Карлена Д., Верховний Суд США, ухвалюючи рішення 1938 р., керувався відсутністю у нього повноважень встановлювати загальні норми, не визначені Конгресом. Тому федеральні суди, розглядаючи справи, за виїмком федеральних, зобов'язані застосовувати правові норми штату, що містяться в його законодавстві та рішеннях його судів [9, с. 26–27].

Вищі суди штатів, вирішуючи справи на основі власного законодавства, діють незалежно, можуть змінювати норми власного загального права, а їх рішення щодо цього питання не повинні переглядатися Верховним Судом США [9, с. 29]. Така незалежність передбачена положенням X Поправки до Конституції 1791 р., що сприяє розвитку колізійної проблематики. Проте, як слушно зауважив український правник Катеринчук М. Д., наприкінці XIX ст., в умовах зростання взаємозв'язків між штатами та підвищенням мобільності населення, а саме створенням у 1892 р. Національної конференції уповноважених з уніфікації права штатів, повинна сприяти зближенню правових норм різних штатів [10, с. 99].

Правові норми федерального законодавства систематизовані у Зводі законів США, який складається з 50 частин, що регулюють окремі види правовідносин. У штатах діють відмінні від європейських (за винятком Луїзіани) кримінальні, кримінально-процесуальні, цивільні, цивільно-процесуальні кодекси. У 50-х роках XX ст. набула значного поширення правова практика – прийняття однакових законів й кодексів. Приміром, у 1959 р. прийнято Торговельний кодекс, Доказовий та Кримінально-процесуальний кодекси, у 1986 р. – федеральний закон «Про шахрайство і зловживання за допомогою комп'ютера», на базисі останнього, у 1988 р., практично у всіх штатах прийнято аналогічні закони [11, с. 125]. Разом з тим, у 1962 р. Конгрес ухвалив Типовий Кримінальний кодекс, розроблений на основі аналізу та узагальнення норм статутного й загального права штатів з урахуванням кримінально-правової доктрини. Відтак, положення означеного документу визначили основні засади кримінальних кодексів усіх штатів. Першим штатом, який застосував його концептуальні положення у власному Кримінальному кодексі, став Нью-Йорк (1965 р.) [11, с. 129].

Основними причинами застосування в США норм загального права Англії, на наше переконання, виступили: національний чинник, позаяк громадяни США вважаються нащадками британців, та тривала відсутність закладів юридичної освіти, правничі школи США почали організовуватися лише на початку XIX ст.. Тоді, коли загальне право Англії уже було адаптовано американцями до специфіки соціально-економічних відносин та правових особливостей соціуму, а тому, не виникало потреби в імплементації норм римського приватного права.

Отже, аналіз положень Конституції 1787 р., Судового акта 1789 р. та інших федеральних законів США дозволяє стверджувати про відсутність будь-яких юридичних перешкод для штатів створювати власне загальне право. Позаяк обов'язок застосування норм загального права передбачав не стільки застосування правових норм Англії, як використання норм загального права штатів у випадку виявлення прогалин у федеральному правовому регулюванні.

Досліджуючи положення Судового акта 1789 р., зауважимо, що в статті 9 наголошувалося на обов'язковому розгляді всіх справ за участю присяжних [7], інститут яких виник в Англії у XV ст., і згодом став «великим здобутком у визначенні вини підсудного та судовому розгляді» [7]. Слухання кримінальних справ за участю присяжних передбачено статтею 3 Конституції США. Зокрема, у 1791 р. було прийнято три конституційні поправки щодо змісту та організації цього інституту. Так, V поправка передбачає створення великого журі – колегіального органу з 16–32

присяжних, який вирішує питання про притягнення до суду обвинувачених у вчиненні певного злочину. VI поправка визначає: право підсудного на розгляд справи нейтральними присяжними конкретного штату, району, в якому вчинено злочин; формування інституту малого журі з 12 присяжних, що постановляє про винність особи. У 1970 р. Верховний Суд США, реалізуючи функцію конституційного контролю, в одному зі своїх рішень звернув увагу на законність колегії присяжних у складі 6 осіб, яка діяла у штаті Флорида [13, с. 22]. Відповідно до VII поправки цивільні справи, вартість позову в яких перевищує 20 доларів, зобов'язані розглядатися за участю присяжних [13, с. 23].

Нині федеральне законодавство окреслює вимоги до претендентів на статус присяжних великого та малого журі: наявність громадянства, віковий ценз – не менше 21 року, постійне проживання на території відповідного судового округу. Присяжними не можуть бути наступні громадяни: раніше судимі за вчинення тяжкого злочину; особи, щодо яких порушена кримінальна справа; особи, психічні чи фізичні особливості котрих заважають належному виконанню функцій присяжних; священнослужителі, працівники суду, правоохоронних органів, пожежної служби, похоронного бюро; залізничні диспетчери, пілоти авіаліній, у певних випадках – жінки-матері малолітніх дітей [4, с. 67].

Також, згідно з статтею 9 Судового акту 1789 р., до підвідомчості дистриктних (районних) суддів відносилися цивільні справи, справи «морської» «адміральської» юрисдикції (приміром, порушення правил перевезень), справи про порушення правових норм торговельних, податкових і навігаційних законів, кримінальні справи про притягнення до відповідальності індивідів, винуватих у здійсненні федеральних злочинів. Відтак, районні суди водночас повинні були здійснювати функції судів загальної юрисдикції та спеціалізованої. Проте, на відміну від судів штатів, районні суди могли призначати лише окремі види покарань: тілесні побої до 30 ударів, штраф у розмірі не більше ніж 100 доларів чи ув'язнення до 6 місяців [7].

На нашу думку, створення судових дистриктів було зумовлено наміром федералістів сприяти зміцненню політико-правових відносин органів федеральної влади та штатів, а тому, в кожному окрузі було створено окружний суд як своєрідну з'єднуючу судову інстанцію між Верховним і районним судами.

Згідно зі статтею 4 Судового акта 1789 р., судові райони, за винятком штатів Мен і Кентуккі, об'єднувалися в три судових округи (circuits) – Східний (the Eastern) – штати Нью-Гемпшир, Массачусетс, Коннектикут, Нью-Йорк, Середній (the Middle) – Нью-Джерсі, Пенсильванія, Делавар, Меріленд і Віргінія та Південний (the Southern) – Південна Кароліна, Джорджія [7]. До складу окружного суду входило двоє суддів Верховного Суду США й суддя району. Обов'язком окружного суду було проводити засідання 4 рази на рік. Судді району не дозволялося брати участь у перегляді ухваленого ним рішення [7].

У низці юридичної літератури, наприклад, праці «Судебные системы западных государств», районні суди, створені 1789 р., називалися окружними, натомість окружні – апеляційними, вказується їхнє заснування на підставі закону «Про судоустрій» 1891 р., однак це не відповідає дійсності [13, с. 60].

Ми погоджуємося з думкою професора Філіппова С. В., що в перші роки після прийняття Конституції США участь суддів Верховного Суду в діяльності окружних судів була актуальною, «зближувала громадян штатів з федеральною судовою системою», але згодом виявлялися недоліки, пов'язані із залученням його суддів до діяльності окружних судів [11, с. 45].

У 1790 р. Головний суддя Джей Дж. (1789–1795 рр.) у листі до Президента Вашингтона Дж. (1789–1797) висловив пропозицію скасувати участь суддів Верховного Суду в діяльності окружних. Генеральний аторней Рендольф Е. і Республіканська партія пропонували відмовитися від їхнього функціонування взагалі, однак такі пропозиції відхилялися [11, с. 45].

Відповідно до статті 11 Судового акта 1789 р. окружним судам, були підсудні такі цивільні справи: ціна позову в яких перевищувала, крім судових витрат, 500 доларів; спір у яких виник між штатом та особою; кримінальні справи, непідсудні районним судам. Окружні

суди були апеляційними інстанціями щодо рішень районних судів і вищих судів штатів (якщо спір був федеральним) [7].

Статтею 1 Судового акта 1789 р. визначалися особливості організації вищої судової інстанції держави – Верховного Суду США, який тоді складався з 6 суддів: Головного судді США (Chief Justice), тобто його Голови, та 5 асоційованих суддів (associate justices) [178]. Згодом, на підставі федеральних законів, кількість суддів неодноразово змінювалася. Згідно із законом «Про судоустрій» 1863 р. його склад становив 10 суддів, що дало змогу президентові Лінкольну А. (1861–1865 рр.) призначити 4 суддів, у тому числі Головного суддю Чейза С.П. (1864–1873 рр.) та забезпечити підтримку президентських нормативних актів у Верховному Суді [7] (з метою визнання їхньої конституційності). Відповідно до закону 1866 р., Верховний Суд діяв у складі 7 суддів, що позбавило президента Джонсона Е. (1861–1869 рр.) можливості призначити 2 суддів. Після обрання 1868 р. президентом Гранта У. С. (1869–1877 рр.), кількісний склад Верховного Суду знову збільшився до 9 осіб, в подальшому не змінюючись [7].

У середині 30-х років XX ст. Верховний Суд визнав неконституційними більшість нормативних актів «Нового курсу» Президента Рузвельта Ф. Д. (1933–1945 рр.), котрий вимагав від Конгресу збільшити число суддів до 15 осіб, з метою заповнення складу Суду своїми прибічниками. Зрештою, більшість конгресменів розцінило це як «відверте посягання Президента на незалежність суддів». У 60-х роках XX ст. ультраправі сенатори, незадоволені рішеннями Верховного Суду, ухваленими під головуванням Воррена Е. (1953–1969 рр.), в 1969–1974 рр. – президента Ніксона Р. М., в 1981–1989 рр. – президент Рейган Р. В. пропонували змінити кількісний склад його суддів, але Конгрес їх не підтримав [5, с. 112–113].

Зокрема, ще у статті 1 Судового акта 1789 р. зазначалося, що Верховний Суд США здійснює судочинство сесійно (як і сьогодні) і скликається двічі на рік – першого понеділка лютого та першого понеділка серпня [78]. З 50-х років XX ст. він розпочинав діяльність у перший понеділок жовтня, працював безперервно до кінця весни або ж початку літа [7]. Щоправда, Головний суддя має право скликати позачергову сесію. Наприклад, у червні 1972 р. Бергер В. Е. зібрав сесію щодо розгляду спору про повноваження делегатів Національного конвенту Демократичної партії [5, с. 114].

Статтею 6 Судового акта 1789 р. було запроваджено принцип старшинства суддів Верховного Суду. Він визначався залежно від моменту призначення на посаду; якщо ж 2 чи більше суддів призначалися одночасно, дія принципу поширювалася на найстаршого за віком суддю (цей принцип діє у Верховному Суді й зараз) [7].

Відповідно до статті 8 Судового акта 1789 р., кожен федеральний суддя перед вступом на посаду складав присягу: «Я (ім'я, прізвище), урочисто присягаю та клянуся здійснювати судочинство з повагою до людей, не зважаючи, бідний чи багатий переді мною, вірно та неупереджено виконувати покладені на мене обов'язки, згідно із найкращими моїми здібностями та розумінням, на підставі Конституції та законів США. Нехай допоможе мені Господь!» [7].

Стаття 7 Судового акту 1789 р. визначала, що федеральні судді призначали судових службовців – виконавців (маршалів) та їхніх заступників [7], які здійснювали арешти, доставляли підсудних до суду, брали участь у створенні в'язниць, провели I та II федеральні переписи населення, виконували певні функції поліції, фінансового департаменту й митниці, від 1792 р. водночас були так званими фінансовими помічниками суддів, стягали податки, штрафи, закупляли паливо, свічки й інші товари, необхідні для нормального функціонування судів [1, с. 266–267].

Судові службовці несли підвищену матеріальну відповідальність та вносили, вступаючи на посаду 2 тис. доларів [78], як за поруку належного виконання обов'язків, а також складали відповідну присягу. На нашу думку, це зумовлювалося гарантією збереження інформації, приміром, щодо результатів розгляду справи до моменту оприлюднення рішення.

Відповідно до статті 13 Судового акту 1789 р., Верховний Суд США є вищою судовою інстанцією держави, здійснює апеляційний перегляд й розглядає, як перша судова інстанція, окремі категорії справ [78], визначені статтею 3 Конституції США, положення якої перегукуються із означеною статтею Судового акту.

Стаття 25 Судового акту 1789 р. передбачала те, що Верховний Суд США користувався правом визнання нечинним певного нормативного акту органу виконавчої чи законодавчої влади (федеральної або штату), якщо доводив невідповідність його положень Конституції 1787 р. [13]. Тобто він повинен здійснювати конституційний судовий контроль (нагляд чи перегляд), виконуваний у державах континентальної правової системи спеціально створеними органи конституційної юрисдикції. Недоліком цього положення було те, що не зазначалося, в який спосіб повинен здійснюватися судовий контроль.

Не дивлячись на багато новаторських положень, антифедералісти й окремі федералісти вважали Судовий акт 1789 р. недосконалим. Зокрема, республіканець Медисон Дж. наполягав на необхідності зміни юрисдикції федеральних судів, а федералісти Міллер Дж. та Колдвер Л. вказували на невідповідність організації федеральної судової системи ідеям жорсткої централізації, які відстоював Гамільтон А. [1, с. 261]. Однак, на нашу думку, повну централізацію влади в країні неможливо було встановити внаслідок особливостей федерального державного устрою США.

Незважаючи на визначення юрисдикції федеральної судової системи США у Конституції 1787 р. та Судовому акті 1789 р., у подальшому окремі питання було уточнено положеннями X поправки до Конституції, що підтвердила законність функціонування судів штатів і розгляду ними окремих категорій справ.

Наступним кроком в організації федеральної судової системи стало прийняття 2 березня 1793 р. Судового акту (Judiciary Act of 1793), який передбачав, що окружний суд повинен складатися із судді району та судді Верховного Суду США [7]. Однак це нововведення не сприяло зменшенню навантаження суддів Верховного Суду, позаяк тоді до складу США приєдналися штати Род-Айленд (29 травня 1790 р.), Вермонт (4 березня 1791 р.) і Кентуккі (1 січня 1792 р.) й було створено додаткові окружні суди 5, с. 432–433]. Подальші зміни юрисдикції федеральних судів відбулися під впливом XI поправки до Конституції, поштовхом до прийняття якої стало рішення Верховного Суду США у справі «Чайшолм проти Джорджії».

Висновки. Отже, організація федеральної судової системи США наприкінці XVIII ст. визначалася Конституцією 1787 р., федеральними законами 1789, 1793 рр., X, XI поправками до Конституції США. Як слушно зауважив професор Перрі Мол Г. В., згодом, по суті, всі концептуальні положення Судового акту 1789 р. лягли в основу Судового кодексу США 1911 р., який у 1948 р. увійшов до складу Зводу законів США, як 28 розділ «Судоустрій та судочинство». Зауважимо, що цей розділ містить 6 частин, а саме: 1) федеральний судоустрій, 2) департамент юстиції та атторнейська служба, 3) управління юстиції, 4) підвідомчість й підсудність, 5) інститут присяжних, 6) процесуальні особливості розгляду окремих категорій справ [68, с. 300; 15, с. 65].

Отже, Судовий акт 1789 р. не лише встановив організацію федеральної судової системи, а й сприяв так званому «поєднанню» з нею штатів, позаяк території 9 дистриктів збігалися з межами штатів. Суддями районних судів призначалися особи, котрі постійно проживали на території відповідних районів, штатів. Федеральні суди та суди штатів розглядали справи, керуючись безпосередньо положеннями федеральних законів і законів штатів. Суди штатів не обмежувалися у праві призначати покарання, на відміну від районних судів. Недоліком Судового акту 1789 р. було те, що він передбачав функціонування окружних судів у складі суддів Верховного Суду США, що призводило до постійного відкладення засідань Верховного Суду через відсутність кворуму та самовідводи його суддів, які, будучи у складі окружних судів, ухвалювали чи переглядали оскаржувані рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мишин А. А., Власихин В. А. Конституция США: политико-правовой комментарий. М.: Международные отношения, 1985. 336 с. 2. Ригіна О. М. Верховний суд США: становлення, особливості компетенції та роль у формуванні конституційного ладу держави (1787 – кінець XX ст.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка.

Л., 2009. 16 с. 3. Верховный Суд США: высший суд страны. *Вопросы демократии*. 2005. Апрель. URL: <http://www.supremecourthistory.org>. 4. Власихин В. А. Служба обвинение в США: Закон и политика. М.: Юридическая литература, 1981. 176 с. 5. Джордж Бравн Тиндалл, Дейвид Е. Шай Історія Америки (6-те видання). Перекл. з англійської Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур. Редактор М. Габлевич. 2010. 904с. URL: <https://web.archive.org/web/20110827170346/> http://www.litopys.lviv.ua/katalog/istorija_8.html. 6. Івальницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки: 1918–1945: навч. посіб. Вінниця: Фоліант, 2004. 464 с. 7. The Judiciary Act of 1789. URL: <http://www.constitution.org/uslaw/judiciary1789.txt>. – Назва з титул. екрана. 8. Урьяж Ю. П. Судебные системы западных государств Ю. П. Урьяж, В.А. Туманов, С.А. Егоров и др.; отв. ред. В. А.Туманов. М.: Наука, 1991. 240 с. 9. Карлен Д. Американские суды: система и персонал: учеб. пособие. М.: Прогресс, 1972. 124 с. 10. Катеринчук М. Д. Динаміка розвитку імміграційного законодавства США. *Право України*. 1999. № 5. С. 99–102. 11. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу: Навч. посіб. Львів: Юридичний факультет ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 247 с. 12. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. К.: Юстиніан, 2006. 272 с. 13. Мишин А. А. Конституция США: политико-правовой комментарий. М.: Международные отношения, 1985. 336 с.

REFERENCES

1. Myshyn A. A., Vlasykhyn V. A. *Konstytutsiia SShA* [The US Constitution: Political and Legal Commentary]: polytyko-pravovoi kommentaryi. M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1985. 336 p.
2. Ryhina, O. M. *Verkhovnyi sud SShA: stanovlennia, osoblyvosti kompetentsii ta rol u formuvanni konstytutsiinoho ladu derzhavy* [Supreme Court of the USA: formation, peculiarities of competence and role in the formation of the constitutional order of the state] (1787 – kinets KhKh st.): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 ; Lvivskiy natsionalnyi un-t im. Ivana Franka. L., 2009. 16 p. 3. *Verkhovnyi Sud SShA: vysshii sud strany. Voprosy demokratyy*. [US Supreme Court: Supreme Court of the country. Ask about democracy] 2005. April. URL: <http://www.supremecourthistory.org>. 4. Vlasykhyn V. A. *Sluzhba obvynenye v SShA: Zakon y polytyka*. [US Prosecution Service: Law and Politics] M.: Yurydycheskaia lyteratura, 1981. 176 p. 5. Dzhordzh Bravn Tindall, Deivid E. Shai *Istoriia Ameriky* [The History of America](6-te vydannia). Perekl. z anhliskoi L. Prytula, H. Stashkiv, O. Shchur. Redaktor M. Hablevych. 2010. 904 p. URL:<https://web.archive.org/web/20110827170346/>http://www.litopys.lviv.ua/katalog/istorija_8.html. 6. Ivalnytska O. P. *Novitnia istoriia krain Yevropy ta Ameriky* [The Newest History of Europe and America]: 1918 – 1945: Navch. posib. Vinnytsia: Foliant, 2004. 464 p. 7. *The Judiciary Act of* [The Judiciary Act of] 1789. URL: <http://www.constitution.org/uslaw/judiciary1789.txt>. – Nazva z tytul. ekrana. 8. Uriazhu. P. *Sudebnye systemy zapadniakh hosudarstv*. [Judicial systems in the wake of states] Yu. P. Uriazh, V. A. Tumanov, S. A. Ehorov y dr.; отв. red. V. A. Tumanov. M.: Nauka, 1991. 240 p. 9. Karlen D. *Amerykanskye sudy* [System and Staff]: sistema y personal: Ucheb. posobyie. M.: Prohress, 1972. 124 p. 10. Katerynychuk M. D. *Dynamika rozvytku immihratsiinoho zakonodavstva SShA*. [The dynamics of the development of US immigration laws] Pravo Ukrainy. 1999. No. 5. P. 99–102. 11. Luts L. A. *Suchasni pravovi systemy svitu*: [Modern legal systems of the world: Teach. Linguistics: Law Faculty of LNU them] Navch. posib. Lviv: Yurydychnyi fakultet LNU im. I. Franka, 2003. 247 p. 12. Bihun V. S. *Yurydychna profesiia ta osvita. Dosvit SShA u porivnialnii perspektyvi* [Legal profession and education. In the United States in the comparative perspective.]. K.: Yustynian, 2006. 272 p. 13. Myshyn A. A. *Konstytutsiia SShA: polytyko-pravovoi kommentaryi* [US Constitution: Political and Legal Commentary]. M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1985. 336 p.

Дата надходження: 31.01.2019 р.